

Bog anmeldelser.

LEO PETRITSCH: **Die Theorie von der sogenannten günstigen und ungünstigen Handelsbilanz.** Volkswirtschaftliche Studie. Graz 1902. Leuschner & Lubensky. (203 S., Rmk.: 3,00).

Naar en i Nutidens Tyskland debuterende videnskabelig Forfatter i sin Ortografi udelader de stumme h («tun», »Tatsache« o. s. v. i Stedet for »thun«, »That-sache«) samt lader sin Bog sætte med Antiqua i Stedet for med Fraktur, kan man ganske roligt spænde sine Forventninger temmelig højt til noget usædvanligt i hans Bog, uden at udsætte sig for Skuffelser. Til den Grad vanskeligt er det at foretage selv de mindste, praktiske Forandringer i det fra Fædrene nedarvede — man erindre blot de store Betæneligheder, hvormed Forlaget Fischer besluttede sig til at sætte den ny Udgave af »Handwörterbuch« med franske i Stedet for med tyske Typer, og hvorledes der i Subskriptionsindbydelsen reklameredes med dette »Offer« til Udlandets Læsekreds.

Man behøver i hvert Fald ikke at læse længe i ovennævnte Arbejde for at mærke, at de Fornemmelser, dens antydede ydre Tilsnit har givet en, i dette Tilfælde har været rigtige. Efter i Indledningen historisk at have gennemgaaet de Teorier, der lægger Vægt paa en gunstig og frygter en ugunstig Handelsbalance, lige ned til Kanitz' og Posadowskys Taler ved de sidste Toldlovsforhandlinger i den tyske Rigsdag, erklærer Forf. dem alle for at bero paa

Bog anmeldelser.

LEO PETRITSCH: **Die Theorie von der sogenannten günstigen und ungünstigen Handelsbilanz.** Volkswirtschaftliche Studie. Graz 1902. Leuschner & Lubensky. (203 S., Rmk.: 3,00).

Naar en i Nutidens Tyskland debuterende videnskabelig Forfatter i sin Ortografi udelader de stumme h («tun», »Tatsache« o. s. v. i Stedet for »thun«, »That-sache«) samt lader sin Bog sætte med Antiqua i Stedet for med Fraktur, kan man ganske roligt spænde sine Forventninger temmelig højt til noget usædvanligt i hans Bog, uden at udsætte sig for Skuffelser. Til den Grad vanskeligt er det at foretage selv de mindste, praktiske Forandringer i det fra Fædrene nedarvede — man erindre blot de store Betæneligheder, hvormed Forlaget Fischer besluttede sig til at sætte den ny Udgave af »Handwörterbuch« med franske i Stedet for med tyske Typer, og hvorledes der i Subskriptionsindbydelsen reklameredes med dette »Offer« til Udlandets Læsekreds.

Man behøver i hvert Fald ikke at læse længe i ovennævnte Arbejde for at mærke, at de Fornemmelser, dens antydende ydre Tilsnit har givet en, i dette Tilfælde har været rigtige. Efter i Indledningen historisk at have gennemgaaet de Teorier, der lægger Vægt paa en gunstig og frygter en ugunstig Handelsbalance, lige ned til Kanitz' og Posadowskys Taler ved de sidste Toldlovsforhandlinger i den tyske Rigsdag, erklærer Forf. dem alle for at bero paa

fundamentale Fejltagelser, som det er Bogens Maal at paavise.

I hvor høj Grad han herved udsætter sig for at komme i Modsætning til de vigtigste af de nyere økonomiske Skoler i sit Fædreland, viser sig allerede i 1ste Kapitel, hvor han vælger Grundlaget og Metoden for sin Undersøgelse.

Forf. begynder nemlig med at forkaste Begrebet »Volkswirtschaft«, idet han bestemt modsætter sig, at Samhandelen mellem Staterne i Verden bedømmes efter andre Principer end Omsætningen mellem Provinserne i det enkelte Land. I dette Grundsyn er Anmelderen enig med ham, fordi det nævnte Begreb baade ved sin Oprindelse (List) og ved den Brug, der gøres af det i nyere (navnlig tysk) økonomisk Litteratur, viser sig at være mere indsmuglet som Følge af nationale Følelser, der tilmed har et mer eller mindre snæverhjærtet Præg, end opstillet i Kraft af videnskabelig Nødvendighed. Denne fordrer kun Begrebet »Weltwirtschaft« *) som Udtryk for Resultatet af de økonomiske Kræfters Virksomhed mellem frit og fornuftigt handlende Individier, ligegyldigt hvilken Nation de tilfældigt tilhører. Ved yderligere at betone, at Vægten ved Betragtningen og den nærmere Undersøgelse af denne Virksomhed maa lægges paa det enkelte Individ, som altsaa for ham er den egentlige økonomiske Enhed, kommer han i Kamp mod flere Retninger af Tysklands toneangivende Økonomi for det sidste halve Aarhundrede, og at denne Kamp er fuldstændig bevidst, fremgaar af de talrige Citater, baade fra Katedersocialismen og de historiske Skoler (Bücher, Fuchs, — Roscher, List, Wagner, — Schmoller).

*) Wirtschaft er som bekendt et Ord, hvortil intet dansk fuldstændig svarer, men det logiske Forhold mellem de Begreber, Tyskerne betegner ved Ordene Volkswirtschaft og Weltwirtschaft, er det samme som mellem de Begreber, der her hjemme betegnes, eller kunde betegnes, ved Ordene »Nationaløkonomi« og »Kosmoøkonomi«.

Men skønt Forf. bebrejder de nævnte Nationaløkonomer, at de ikke kan se »Træerne for lutter Skov«, nægter han dog bestemt, at hans økonomiske Tankegang skulde kunne blive mindre »national« end de andre økonomi-politiske Systemers. Herved synes han mig at overse, at de, der bygger paa Begrebet »Weltwirtschaft«, som »ultima ratio« maa sætte Mennesket, ligesom Modstanderne sætter Klassen eller Nationen, saa at altsaa de stridende Økonomers sidste Formaal, og dermed Kriteriet paa godt og ondt, er forskelligt i deres økonomiske Systemer.

For nu at komme ind paa selve det foreliggende Spørgsmaal underkaster Forf. Købet en Analyse, der helt igennem grunder sig paa »Die Theorie des Geldes« af Hildebrand (d. yngre), med hvem han ogsaa har tilfælles det, som det synes mig, i Realiteten lidet sigende Angreb paa den Opfattelse, der (med Ricardo og Mill) i Tuskmomentet ser det afgørende for Betragtningen af enhver Omsætning af Goder. De af Købet følgende Forpligtelser kræver han — stadig slavisk følgende Hildebrand — skarpt adskilte i Leveringspligten og Betalingsforpligtelsen, og holder sig derpaa til den sidste som enebetydende for det foreliggende Spørgsmaal. Han har nu let Spil overfor dem, der mener, at Betalingsbalancen vedblivende kan være imod et Land (d. v. s. at dettes Eksportfirmaer kan vedblive at ride paa forøgede og fornyede Betalingsforpligtelser), og heri ser en Trusel mod hele Nationens økonomiske Velfærd. Men dette skyldes mindre den omtalte Adskillelse mellem Leverings- og Betalingsforpligtelsen end den Støtte, Forf. finder i de mange grundige Paavisninger, som den nyere Litteratur har givet af de forskelligartede Kræfter, der — ikke mindst i selve den moderne Betalingsteknik — er i Gang for at udjævne Balancedifferenser. Denne Adskillelse nøder ham nemlig til i et særligt Kapitel (det 10ende) at behandle det Spørgsmaal, om ikke et Lands Erhvervsmuligheder (gennem de producerende Kræfter) kan lide varig Skade, selv

om Betalingsforholdene (gennem de omsættende Kræfter) før eller senere maa gaa i Orden. Og da han her naturligvis nødes til at gaa tilbage til Forholdet mellem Vare- og Betalingsbalance, leverer han selv Beviset for den før nævnte Sondnings Ufrugtbarhed paa det økonomiske Omraade, for saa vidt ikke allerede de ret golde juridiske Betragtninger, hvori den for en Del søger sin Støtte, havde overbevist en derom.

Et følgende Kapitel behandler Beskyttelsestoldens Indflydelse paa de nævnte Balance-Forhold, hvilket Spørgsmaal Forf. dog betragter som fuldstændig løst af Frihandelsskolen, hvis skarpeste Ordfører han paa dette Omraade yder absolut Tilslutning. Men naar han paa en halv Side gør det af med alle de tyske Forfattere, der har forfægtet andre Standpunkter end Frihandelens, med den Bemærkning (S. 159), at de alle gaar ud paa at retfærdiggøre et »økonomisk« Offer ved et »uøkonomisk« Maal eller Forehavende, da er denne Karakteristik vel i sig selv træffende, men for Striden mellem Toldbeskyttelse og Frihandel kan Bemærkningen ikke blive af Betydning. Thi denne Kamp staar i Nutiden netop paa, om disse økonomiske Ofre er Resultaterne værd, og Besvarelsen vil netop falde forskellig ud, eftersom man underordner Staten Individet, eller omvendt foretrækker -- enten det nu er nødvendig eller gerne -- at ofre dette paa Statsguddommens Alter.

At Forfatteren standser her, hvor Spørgsmaalet egentlig i Øjeblikket brænder stærkest, hænger sikkert sammen med den i Begyndelsen nævnte Omstændighed, at han synes at mangle Blik for, at det i nyere Tid mere og mere er blevet Formaalene, der adskiller i alt Fald visse af de økonomiske Lejre.

I Slutningen af Bogen paaviser han, at der, i den Tid de af ham angrebne teoretiske Forestillinger har hersket, ikke er foregaaet anden Forandring i den Handelsbalancen vedrørende Side af Verdens Omsætningsliv end saadanne, som kan udtrykkes ved Ordet »tekniske«. Det Kurs-

og Arbitrage-Apparat f. Eks., som Nutiden besidder, er ikke væsensforskelligt fra det, som eksisterede allerede i Merkantilismens allerførste Dage — det paavirkes blot hurtigere og lettere; man regner med andre Tal og med finere Differenser*), men ikke efter andre Principer.

Ud fra saadanne Synspunkter slutter Forf. som han begyndte, idet han vender tilbage (S. 199) til sin Kritik af den »historiske« Opfattelse, hvis Tilhængere tror at kunne retfærdiggøre for ældre Tidens Vedkommende de Teorier, som de — i alt Fald ikke alle — har Mod til at forsvare som gyldige i Nutiden.

Bogen skæmmes enkelte Steder noget af formelle Opstillinger (en enkelt er nævnt i det foregaaende), som ikke altid synes nødvendige og ofte er ligefrem uheldige. Men skønt den desuden egentlig vistnok vil synes ret abstrakt skrevet for den, der ikke er nogenlunde fortrolig med Forfatterens Kilder eller Modstandere (til hvis Citering han i Parentes bemærket bruger en irriterende Mængde Notesats, f. Eks. mer end $\frac{4}{5}$ af de første 40 Sider), indeholder den dog adskillige fra Indholdets Side fyldige Afsnit, hvis Tilegnelse giver sin Mand betydeligt Udbytte. Og den læses med Opmærksomhed som et fra tysk-økonomisk Side paafaldende frit og — man kunde fristes til at sige — modigt Indlæg i det maaske mest perpetuelle af Økonomiens mange »unsettled questions«.

*) Desværre forsmaar Dr. P. her som overalt paa de afgørende Punkter i sit fuldstændig deduktivt anlagte Arbejde at bringe Verifikationer fra Livet og Historien. I Anm.s Skrift: »Hvad man kan se af Vekselkurserne«, S. 24—29, vil man kunne finde Talillustrationer netop til de betalingstekniske Forskydninger, som i Teksten ovenfor kortelig er refererede efter Dr. P.s Bog.